

Semanttisen eksternalismin puolustus

PANU RAATIKAINEN

1. Johdanto

Semanttinen eksternalismi väittää perinteisiä internalistisia¹ näkemyksiä merkityksestä² vastaan, että kielenkäyttäjän mentaaliset tilat – se mikä on niin sanotusti kielenkäyttäjän mielessä – eivät aina ja tyhjentävästi määrää viittaavan ilmaisun merkitystä, vaan myös sosiaalisella ja fyysisellä ympäristöllä voi olla jonkinlainen rooli siinä; toisin sanoen, jotkut sanat tarkoittavat

¹ Sikäli kuin tiedän, nimitys ”internalismi”, tässä yhteydessä, on peräisin Searlelta (1983). Vastaavasti on ollut luonnollista kutsua uutta vastakkaista näkemystä ”eksternalismiksi”, josta onkin tullut yleinen nimitys.

² Tässä merkitys ymmärretään Fregestä alkavaa perinnettä seuraten jonakin, joka määrää viittauksen tai ekstension. En käsittele tässä sitä vaihtoehtoa, että luovuttaisiinkin tästä olettamuksesta. (Esimerkiksi Farkas 2006 ehdottaa tällaista vastausta.) Tällainen, kuitenkin harvinaisempi vastausstrategia ansaitsee erillisen tarkastelunsa. Olkoon tässä riittävää todeta, että tämä olisi varmasti suuri poikkeama perinteisestä merkityksen käsitteestä; mielestäni tässä on aito uhka, että koko erimielisyydestä tulee suurelta osin verbaalinen.

tai viittaavat *osittain* mielen ulkopuolella olevien suhteiden nojalla.³ Luonnollisiin luokkiin viittaavia sanoja pidetään laajasti vakioesimerkkeinä sellaisista ilmaisuista.

Tämä uudempi näkemys on saanut monia kannattajia, mutta monet etevät filosofit ovat myös hyökänneet voimakkaasti sitä vastaan. Monet näyttävät olevan vakuuttuneita siitä, että eksternalismi on jo enemmän tai vähemmän vastaansanomattomasti kumottu. Yhdessä kirjoituksessa ei tietenkään ole mahdollista keskustella kaikista sadoista kriittisistä reaktioista kirjallisuudessa. Monet näistä vastauksista kuitenkin ikään kuin osoittavat samaan suuntaan; tietyt samat vastausstrategiat toistuvat yhä uudelleen kriittisessä kirjallisuudessa.⁴ Tarkastelen tässä kirjoituksessa puolestaan kriittisesti vaikutusvaltaisimmilta vaikuttavia kriittisiä strategioita, joiden tarkoituksena on

³ Niinpä eksternalistisen teesin vahvuutta ei pitäisi liioitella; kuten Michael Devitt, yksi johtavista eksternalisteista, kirjoittaa: "[Putnamin iskulauseen että 'merkitykset eivät kerta kaikkiaan sijaitse päässä' (ks. alla)] seuraus ei ole, että mikään merkityksen aspekti ei ole päässä. Iskulauseen tarkoituksena on yksinkertaisesti kieltää, että merkitykset ovat kokonaan päässä. Mielestäni termin merkitykseen liittyy todennäköisesti monia psykologisia tiloja ... iskulauseessa korostetaan, että myös kallon ulkopuoliset yhteydet todellisuuteen ovat merkityksen kannalta välttämättömiä." (Devitt 1990, s. 83)

⁴ Esimerkiksi Bach kirjoittaa ensyklopedia-artikkelissaan (1998), että "[Kaksoismaan jne.] ajatuskokeet ovat saaneet osakseen huomattavaa innostusta, mutta myös laiminlyötyä kritiikkiä", ja viittaa sitten lähteisiin (Unger 1983), (Bach 1987) ja (Crane 1991). Myös esimerkiksi Segal (2000) viittaa suurelta osin samoihin lähteisiin ja kierrättää paljon samoja argumentteja (k. myös Segal 1999). (Zemach 1976), (Mellor 1977), (Crane 1991) ja otteita kirjasta (Searle 1983) on julkaistu uudelleen *The Twin Earth Chronicles* -kokoelmassa (Pessin & Goldberg 1996). Lisäksi sekä Kallestrup (2012) luvussa internalistisista vastauksista (3.2) ja Smith (2013) luvussa "Kaksoismaa-ajatuskokeen alkuperäiset ongelmat" (3) viittaavat suurelta osin samoihin lähteisiin (Kallestrup viittaa myös nk. kausaalisiin kuvauksiin; ks. kohta 11 alla). Vallitsevia suhteellisen laaja yksimielisyys siitä, mitkä ovat tärkeimmät filosofiset argumentit eksternalismia vastaan.

kyseenalaistaa eksternalismi. Niihin on esitetty joitain hajanaisia eksternalistisia vastauksia siellä ja täällä kirjallisuudessa, mutta tämän kirjoituksen yhtenä tavoitteena on saattaa nämä eksternalistiset vastausstrategiat yhteen ja tarjota niistä järjestelmällisempi ja kattavampi kriittinen keskustelu. Esitän myös koko joukon omia uusia huomioita ja argumentteja. Samanlaisesti tavoitteena on selvittää, mitä eksternalismi on ja mitä se ei ole.

2. Klassiset argumentit semanttisen eksternalismin puolesta

Keskustelu on keskittynyt erityisesti Putnamin klassisiin argumentteihin eksternalismin puolesta hänen urauurtavassa kirjoituksessaan ”’Merkityksen’ merkitys” (1975). Vaikka ne ovatkin hyvin tunnettuja, tarkastellaan niitä lyhyesti myöhempiä viittaamista varten.⁵ Ensinnäkin eksternalismissa on kaksi eri tekijää, joita Putnam on kutsunut *kielelliseksi työnjaoksi* ja *ympäristön vaikutukseksi*; joskus vastaavia eksternalismin muunnelmia kutsutaan vastaavasti *sosiaalisiksi* eksternalismiksi ja *fyy-siseksi* eksternalismiksi. Näiden muunnelmien perusteet ovat jonkin verran erilaisia.

Putnam havainnollisti sosiaalista eksternalismia mm. seuraavalla esimerkillä: Putnam myöntää, että hän ei itse osaa erottaa jalavaa pyökkipuusta. Siitä huolimatta hän väittää, että ”jalavan” ekstensio on hänen yksilömurteessaan sama kuin ”jalavan” ekstensio kenen tahansa muun yksilömurteessa, samoin kuin ”pyökin”. Kaikkien kieliyhteisön jäsenten ei tarvitse kyetä tunnistamaan jalavaa tai tietää välttämättömiä ja riittäviä ehtoja sille, että jokin on jalava – tai tiikeri, vettä, alumiinia tai kultaa jne. (tällaiset ovat nk. luonnollisia luokkia). Suurin osa ihmisistä

⁵ Tietysti myös muut, esimerkiksi Donnellan, Kripke, Burge ja Devitt, ovat esittäneet tärkeitä eksternalismia tukevia argumentteja. Jäljempänä tarkastelemani kriittiset reaktiot ovat kuitenkin keskittyneet lähinnä Putnamin argumentteihin. Tästä syystä keskityn tässä itsekin erityisesti Putnamin keskusteluun.

oppii tällaisen sanan oppimatta menetelmää tunnistaa luotettavasti, onko jokin sanan ekstensiossa, ja tietämättä välttämättömiä ja riittäviä ehtoja sanan ekstensioon kuulumiselle. Siitä huolimatta he voivat käyttää sanaa ja viitata sen avulla onnistuneesti. Putnam ehdotti, että tavallinen kielenkäyttäjä voi ”lykätä” vastuun asiantuntijoille. Tämä on Putnamin sosiaalisen eksternalismin tai kielellisen työnjaon perusajatus.⁶

On myös esitetty, että onnistunut viittaus on mahdollista jopa tilanteessa, jossa *kukaan* kieliyhteisöstä ei tiedä välttämättömiä ja riittäviä ehtoja ilmaisun ekstensioon kuulumiselle. Varmastikin tunnetuin argumentti tällaisen eksternalismin puolesta on Putnamin *Kaksoismaa*-ajatuskoe. Putnam pyytää meitä kuvittelemaan, että jossain, kaukana, kaukana on planeetta, joka on hyvin samanlainen kuin Maa; kutsutaan sitä ”Kaksoismaaksi”. Voimme jopa olettaa, että jokaisella meistä on siellä kaksoisolento ja että siellä puhutaan meidän kieltemme kaltaisia kieliä. Maan ja kaksoismaan välillä on kuitenkin erityinen ero: Kaksoismaassa neste, jota kutsutaan ”vedeksi”, ei ole H₂O:ta vaan täysin erilainen neste, jonka kemiallinen kaava on erittäin pitkä ja monimutkainen; voimme lyhentää sitä nimellä XYZ. Oletetaan, että se ei erotu vedestä normaaleissa olosuhteissa; se maistuu vedeltä ja sammuttaa janon kuin vesi, Kaksoismaan järvet ja joet sisältävät XYZ:aa, siellä taivaalta sataa XYZ:aa jne. Putnam olettaa sitten, että menemme ajassa taaksepäin esimerkiksi vuoteen 1750, jolloin kemiaa ei oltu vielä kehitetty Maassa eikä Kaksoismaassa. Tuolloin kukaan ei olisi pystynyt erottamaan XYZ:aa ja H₂O:ta toisistaan. Tässä tapauksessa ei ole mahdollista lykätä vastuuta asiantuntijoille: kukaan ei tiedä tarvittavia tosiasioita ja menetelmiä.

⁶ Todettakoon, että en ole itse varauksettomasti tyytyväinen tähän Putnamin teorian osaan. Uskon, että viittaus riippuu sanan aikaisemmista käyttäjistä asiaan liittyvässä kausaalis-historiallisessa viittauksen lainaamisen ketjussa (Kripken ehdottaman luonnostelman mukaisesti; ks. alla) – ei nykyisistä asiantuntijoista. (Samansuuntaista kritiikkiä esittää myös Kripke varsin vähän tunnetussa pienessä artikkelissaan (Kripke 1986).) On tietysti selvää, että uuden sanan käyttöönottaja voi joskus olla asiantuntija.

Mutta silti, Putnam väittää, sanan "vesi" ekstensio oli yhtä lailla Maassa H_2O ja Kaksoismaassa ilmiasultaan samanlaisen sanan "vesi" ekstensio oli yhtä lailla XYZ.

Tarkastellaan siis Oskarin sanan "vesi" käyttöä Maassa ja kaksois-Oskarin vastaavan sanan käyttöä Kaksoismaassa vuonna 1750. Oskari ja kaksois-Oskari ovat oletuksen mukaan tarkkoja kopioita toinen toisistaan, joten heillä oletetaan olevan myös täsmälleen samat sisäiset mentaaliset tilat. Siitä huolimatta he viittaavat Putnamin mukaan eri aineisiin kumpikin oman sanansa "vesi" avulla. Siten heidän mielentilansa eivät määrää heidän sanojensa merkityksiä. Putnam ilmaisi tämän johtopäätöksen kuuluisalla iskulauseellaan: "Pyöriteltiinpä asiaa miten tahansa, merkitykset eivät kerta kaikkiaan sijaitse päässä!" Tätä tarkoitetaan fyysisen eksternalismin väitteellä, jonka mukaan merkitys määräytyy osittain fysikaalisen ympäristön perusteella.

Täsmällisemmin puhuttuna tärkeä osa Putnamin tarkempia väitteitä on vaatimus, jonka mukaan asianomaisten mielentilojen oletetaan olevan "kapeita" (Putnam 1975, s. 139; vrt. Devitt 1990). On nimittäin liiankin helppoa löytää "laajoja" mielentiloja, jotka voivat määrätä ilmaisun ekstension: ajatellaan esimerkiksi Oskarin intentiota viitata ilmaisullaan "vesi" veteen. Siksi mielenkiintoinen, vakavan tarkastelun arvoinen väite (joka ei ole triviaalisesti epätosi) on, että kielenkäyttäjän *kapeat* mielentilat eivät aina riitä määräämään ilmaisun viittausta ja ekstensiota.

Täysin tyydyttävän "kapean tilan" määritelmän esittäminen on kuitenkin osoittautunut vaikeaksi. Putnamin alkuperäisellä, intuitiivisella määritelmällä, jonka mukaan tila on kapea, jos se ei edellytä minkään muun yksilön olemassaoloa kuin subjekti, jolle kyseinen tila on määritelty, on ongelmia (ks. esim. Burge 1982, Williamson 2006). Seuraava Williamsonin (2006) esittämä tarkistettu määritelmä ilmeisesti välttää ne:

Kutsutaan tilaa *S* kapeaksi jos ja vain jos se, onko subjekti tilassa *S* ajanhetkellä *t*, riippuu vain subjektin sisäisestä kvalitatiivisesta kokonaistilasta hetkellä *t*, joten jos yksi subjekti

yhdessä mahdollisessa tilanteessa on sisäisesti toisen subjektin toisessa mahdollisessa tilanteessa tarkka jäljennös, niin ensimmäinen subjekti on tilassa *S* ensimmäisessä tilanteessa jos ja vain jos toinen subjekti on tilassa *S* toisessa tilanteessa.

Mutta oli miten oli, en kiinnitä seuraavassa juurikaan huomiota ”kapeuden” käsitteen tarkkoihin yksityiskohtiin, koska vastaväitteet eksternalismille, joihin seuraavassa keskityn, eivät kyseenalaista mahdollisuutta antaa tyydyttävä määritelmä ”kapean” tilan käsitteelle. Lisäksi olen Williamsonin tavoin taipuvainen ajattelemaan, että jos käykin ilmi, että sisäisen ja ulkoisen välille ei ole lainkaan mahdollista vetää ei-mielivaltaista rajaa, se olisi ongelma enemmänkin perinteiselle internalismille kuin eksternalismille. Tämä johtuu siitä, että sisäisen ja ulkoisen erottelulla on jonkinlaista teoreettista merkitystä lähinnä internalismille. Voimme siis olettaa argumentin vuoksi, että tällainen perusteltu ja ei-mielivaltainen raja voidaan vetää. (vrt. Williamson 2006.)

3. Kausaalinen viittaamisen teoria

Yleinen osa semanttista eksternalismia on vaihtoehtoinen positiivinen näkemys viittaamisesta⁷ – enemmän luonnos tai ”kuva” kuin pitkälle kehitetty teoria – joka tunnetaan nimellä ”kausaalinen viittaamisen teoria” (esimerkiksi Donnellan suosii nimitystä ”historiallinen viittaamisen teoria”; sitä kutsutaan joskus myös ”kausaalihistorialliseksi viittaamisen teoriaksi” tai yksinkertaisesti ”uudeksi viittaamisen teoriaksi”). Se luominen voidaan laskea erityisesti Kripken (1972/1980) ansioksi. Putnam ja muut ovat suurelta osin hyväksyneet sen (ks. esim. Putnam 1975, Donnellan 1974, Devitt 1981).

⁷ Tämä ei kuitenkaan välttämätöntä; Putnamin ja muiden kriittiset argumentit internalismia vastaan eivät olemuksellisesti oleta mitään yksityiskohtaista positiivista viittaamisen teoriaa.

Kripke kehitti kausaalisen viittaamisen teorian (luonnoksen) alun perin erityisesti vaihtoehdoksi viittaamisen kuvausteorialle tai deskriptivismille. Viimeksi mainitun teorian mukaan ilmaisen viittaamisen määrää kuvaus (tai kuvausten kimppu), jonka kielenkäyttäjä analyttisesti assosioi ilmaisuun. Kripke (1972/1980), Donnellan (1970) ja muut ovat argumentoineen tällaisia näkemyksiä vastaan. He ovat korostaneet, että kielenkäyttäjät ovat usein aivan liian tietämättömiä ja erehtyviä, jotta heillä voisi olla sellaisia identifioivaa tietoa, jota deskriptivismi heiltä olettaa ja vaatii (ks. esim. Devitt & Sterelny 1999). Putnamin Kaksoismaa-argumentti voidaan tulkita erityisen vahvaksi muunnelmaksi tällaisista tietämättömyysargumenteista.⁸

Karkeasti ajatuksena on, että ilmaisu viittaa mihin tahansa, mikä on oikealla tavalla kausaalisesti yhdistetty kielenkäyttäjään. Kuvassa on kaksi osaa: viittauksen alkuperäisen kiinnittämisen teoria ja teoria viittauksen "lainaamisesta". Ensinnäkin ehdotetaan, että viittaava ilmaisu otetaan käyttöön *tyypillisesti* "kasteessa" tai nimenantotapahtumassa, johon liittyy havaintokontakti viittauksen kohteen tai näytteen lajista kanssa (ilmaisu voidaan kuitenkin ottaa käyttöön myös pelkän kuvauksen avulla, ilman havaintokontaktia). Toiseksi jotkut muut kielenkäyttäjät, jotka eivät olleet läsnä nimeämistilaisuudessa, oppivat sanan nimeämisessä läsnä olleilta, vielä muut ensiksi mainituilta ja niin edelleen. Myöhemmät kielenkäyttäjät saavat kyvyn viitata ilmaisulla asiaan liittyvän kausaalis-historiallisen

⁸ Internalismi ja viittaamisen kuvausteoria (deskriptivismi) niputetaan usein yhteen, mutta ne ovat täsmällisesti ottaen kaksi eri asiaa: Yhtäältä sopivien kuvausten assosioiminen sanoihin on vain yksi mahdollinen kapea tila, eikä internalismin yleinen määritelmä edellytä, että relevantit kapeat tilat ovat juuri sellaisia; internalismi on tässä suhteessa paljon yleisempi kanta. Toisaalta jotkut kuvaukset voivat olla sellaisia, että niiden assosioiminen rikkoon internalismin kapean tilan vaatimusta; kuten näemme tämän kirjoitukset lopussa, nk. "kausaalisen deskriptivismin" ja "metalingvistisen deskriptivismin" tarjoamat kuvaukset ovat tällaisia. Yhtä kaikki, kapeuden ehdon toteuttava kuvausten assosiointi sanoihin on varsin paradigmaattinen internalismin esiintymismuoto.

ketjun avulla, joka palautuu ilmaisun käyttöönottoon. Kielenkäyttäjät saattavat olla hyvinkin tietämättömiä tästä ketjusta. Ja vaikka nimeen käyttöönottajilla voi ehkä olla mielessään suhteellisen rikas ja tarkka kuvaus nimen kantajasta, minkään tällaisen kuvauksen ei tarvitse välittyä eikä sellaista useinkaan välity nimen mukana sitä "lainattaessa" myöhemmille kielenkäyttäjille. Siitä huolimatta he pystyvät ketjuun liittymällä käyttämään ilmaisua viittaamaan menestyksekkäästi. Tämä on ajatus viittauksen lainaamisesta.

Kausaalis-historiallinen kuva viittaamisesta sopii hyvin yhteen yleisen eksternalistisen näkemyksen kanssa ja auttaa osaltaan selittämään, kuinka merkitykset voivat olla mielen "ulko-puolella": kausaalis-historiallinen ketju, joka määrää ilmaisun viittauksen, ulottuu tyypillisesti historiaan ja ylittää sen, mitä tietty kielenkäyttäjä tietää tai mitä on hänen mielessään.

Nämä ovat semanttisen eksternalismin ja kausaalisen viittaamisen teorian päälinjat. Siirrytään seuraavaksi tarkastelemaan vaikutusvaltaisimpia yrityksiä kumota ne.

4. Yhteisen käsitteen strategia

Yksi kirjallisuudessa erittäin suosittu vastaväite eksternalisille on ollut niin kutsuttu "yhteisen käsitteen strategia" (engl. 'common concept strategy'). Toistuva vastaus Putnamin Kaksoismaa-ajatuskokeeseen on nimittäin ollut ehdotus, että miksi ei ajateltaisi vain, että sanamme "vesi" (skenaariossa, jossa Kaksoismaa on olemassa) – ainakin silloin kun kukaan ei tiennyt veden kemiallista rakennetta – ekstensioon kuuluvat sekä H₂O että kvalitatiivisesti samanlainen XYZ (esim. Zemach 1976; Mellor 1977; Searle 1983, s. 203; Bach 1987, s. 276; Crane 1991; Segal 2000, s. 19; vrt. Farkas 2006; Haukioja 2017).

Tällainen vastausstrategia voi vaikuttaa houkuttelevalta josakin yksittäisessä tapauksessa (esimerkiksi tässä "veden" ja XYZ:n kohdalla), mutta kaikki mitä eksternalismi todella tarvitse on sellaisen tapauksen mahdollisuus, jossa kaikki näyttää samalta, mutta silti kaksi kielenkäyttäjää puhuu eri asioista. Ajatuskoetta muotoiltaessa XYZ:n voidaan *sopia* olevan *eri* aine

kuin vesi, ja vain pinnallisesti samanlainen. Ja tällaisen tapauksen mahdollisuuden yleisestä kieltämisestä seuraa, että aineissa ei voi olla eroja ilman havaittavia eroja – että kaikki mikä näyttää samalta aineelta todella on samaa ainetta (ja vastaavasti esim. lajien kuten eläinlajit kanssa). Mutta viimeksi mainittu on jyrkkä ja kiistanalainen empiristinen teesi, joka vähintäänkin vaatisi vahvaa puolustusta ja jota ei todellakaan voida olettaa itsestäänselvytenä (ks. McCulloch 1992, 2003).⁹ Mielestäni voidaan sanoa enemmänkin: uskon että suurin osa filosofiasta on nykyään sitä mieltä siitä, että tällainen radikaali käsite-empirismi on niin kuollut kuin filosofinen näkemys voi olla.

Voidaan myös todeta, että ”yhteisen käsitteen strategia” näyttää implisiittisesti tekevän melko epäuskottavan ja perustelemattoman oletuksen, jonka mukaan (skenaariossa jossa Kaksoismaa on olemassa) sanan ”vesi” ekstensio ja sen seurauksena myös merkitys muuttuivat radikaalisti, kun lopulta oppimme veden kemiallisen koostumuksen: sen ekstensiossa oli alkuun sekä H₂O että XYZ, mutta myöhemmin vain H₂O.¹⁰ Mutta eikö olisi paljon uskottavampaa sanoa, että olemme vain oppineet, mikä on veden rakenne – ja olettaa, että sanan ”vesi” merkitys (tai ainakin sen ekstensio) pysyi samana?¹¹ Jos nimitäin aletaan olettaa, että termin merkityksessä ja jopa ekstensiossa tapahtuu muutoksia aina, kun termiin liittyvät uskomukset ja teorit muuttuvat, ollaan liukumassa vaarallisesti kohti radikaalia merkitysvarianssia, yhteismitattomuutta ja käsitteel-

⁹ On mielenkiintoista havaita, että Crane on hyväksynyt tämän vastauksen ja luopunut yhteisen käsitteen strategiasta (ks. Crane 2001, s. 123), jota hän aiemmin (ks. Crane 1991) kannatti.

¹⁰ Ilmeisesti *merkitys* olisi muuttunut myös aktuaalisessa skenaariossa, jopa ilman Kaksoismaata.

¹¹ On todellakin epäselvää, *minkä* kemiallisen rakenteen me sitten oppimme, jos yhteisen käsitteen strategia olisi totta – ei veden, kuten se tuolloin ymmärrettiin, sillä sanan ”vesi” ekstensiossa olivat väitteen mukaan tuolloin sekä H₂O että XYZ.

listä relativismia Kuhnin ja Feyerabendin hengessä. Ja kenenkään, joka uskoo edes vähän tieteen rationaalisuuteen, ei pitäisi lähteä sille tielle.¹²

Tai vaihtaaksemme esimerkkiä, tarkastellaan kultaa (seuraava esimerkki on lainattu Putnamin myöhemmästä julkaisusta (Putnam 1994)).¹³ Sitä, mitä *krysos* (kulta) oli muinaisessa Kreikassa, eivät määränneet vain ne ominaisuudet, joita muinaiset kreikkalaiset uskoivat kullalla olevan. Sillä muuten muinaisen kreikkalaisen ei olisi ollut mielekästä kysyä itseltään: ”Onko ehkä olemassa tapa todeta, että jokin ei ole oikeasti kultaa, vaikka se kaikkien standarditestien mukaan vaikuttaisi olevan kultaa?” Mutta tämä on juuri se kysymys, jonka Arkhimedes asetti itselleen, arvostetuin tuloksin. Arkhimedeen tutkimuksella ei olisi ollut mitään mieltä, jos hänellä ei olisi ollut ajatusta siitä, että jokin saattaa näyttää kullalta (saattaa läpäistä nykyiset *krysos*-testit), vaikka sillä ei tosiasiaassa olisikaan samanlaista ”luontoa” kuin kullan paradigmaattisilla näytteillä (ks. Putnam 1994, s. 443–444). Mutta yhteisen käsitteen strategia näyttää edellyttävän, että tällainen tapaus olisi mahdoton.

Tarkastellaan lopuksi vielä seuraavaa Sterelnyin (1983) kehittämää muunnelmaa Kaksoismaa-tarinasta. Tämä muunnelma tekee nykyään laajalti hyväksytyin oletuksen, että kahden yksilön on mahdollista olla biokemiallisesti erilaisessa, mutta psykologisesti identtisessä tilassa (niin kutsuttu moninainen toteutettavuus). Tässä versiossa oletetaan, että jos Kaksoismaassa olisi H₂O:ta, se olisi myrkyllistä ja inhottavan makuista Kaksoismaan asukkaille, ja vastaavasti XYZ meille. Tämän skenaarion kohdalla tuskin kukaan esittäisi, että sekä H₂O että XYZ kuuluvat siinä sanamme ”vesi” (ja myös Kaksoismaan sanan ”vesi”) ekstensioon, kuten yhteisen käsitteen strategia eh-

¹² Tällaisten kantojen ongelmista, ks. esim. Sankey 1994; Devitt 1997, luku 9: ”Kuhn, Feyerabend, and the Radical Philosophers of Science”.

¹³ Esimerkki on lainattu Putnamilta, mutta hän ei esitä sitä vasta-esimerkkinä yhteisen käsitteen strategialle. Tämä sovellus sille kappaleen lopussa on oma ajatukseni.

dottaa. Mutta jos Putnam pystyi ylipäänsä uskottavasti esittämään, että Oskari ja kaksois-Oskari olivat samassa kapeassa psykologisessa tilassa suhteessa sanaan "vesi", tässäkin skenaariossa näyttäisi olevan mahdollista tehdä niin. Tätä Putnamin väitteen lähtökohtaa ei ole kiistetty, eikä mitään Kaksoismaa-argumentin kannalta oleellista ole muutettu. Siten sisäisesti määritellyt psykologiset tilat eivät määrää viittausta (ks. Sterelny 1983).

Yhteenvetona voidaan todeta, että nyt pitäisi jo olla täysin selvää, että ainakaan yhteisen käsitteen strategia ei voi kumota Kaksoismaa-argumenttia eksternalismin puolesta. Se johtaa myös moninaisiin epäuskottaviin seurauksiin.

5. Epätäydellisen ymmärtämisen strategia

Palautetaan mieleen Putnamin esimerkki siitä, että hän ei pysty erottamaan jalavaa pyökistä. Vastauksena tähän on usein ehdotettu (esim. Searle 1983, s. 201; Bach 1987, s. 287–290; Crane 1991, Stanley 1999), että tällaisissa tapauksissa kielenkäyttäjällä ei ole sanan (esimerkiksi "jalava") *täyttä* tai *täydellistä ymmärrystä* – että kielenkäyttäjä ei tiedä sanan merkitystä tai ei ole käsittänyt sen merkitystä täydellisesti. Tämä vastaus on kuitenkin sekä luonnoton että epäolennainen.

Ehdotettu vastaus on luonnoton, koska siitä seuraa, että keskimääräiset kielenkäyttäjät eivät sen mukaan oikeastaan ymmärrä omaa äidinkieltään – edes sen jokapäiväistä perusosaa, joka koostuu sellaisista tutuista sanoista kuin "jalava", "tiikeri", "kulta" jne. Sen mukaan vain asiantuntijat ymmärtävät tällaiset sanat. Vielä tärkeämpää on, että tällä "epätäydellisen ymmärtämisen strategialla" (kuten sitä voidaan kutsua) ei ole tosiasiallisesti merkitystä, koska olennainen kysymys on, kykenevätkö ihmiset viittaamaan ilmaisulla menestyksekkäästi, vaikka he ehkä jossain mielessä vain "epätäydellisesti ymmärtäisivät" ilmaisun merkityksen. On itse asiassa semanttisen eksternalismin keskeinen väite, että kielenkäyttäjät *eivät* usein tiedä kirjaimellisesti kielensä ilmaisujen merkityksiä, jos sovi-

taan, että merkitys määrää viittauksen – ja siten myös, että merkityksen tunteminen sisältää viittauksen tietämisen (vrt. Putnam 1988, s. 32) – toisin sanoen on tietty selvä mieli, jossa *emme* useimmiten tiedä mitä tarkoitamme (ks. Devitt 1981, s. 20; Raatikainen 2010).¹⁴

Näin ollen eksternalismin ja sen vastustajien ei todellisudessa tarvitse olla tässä eri mieltä. Eksternalismi kuitenkin väittää lisäksi, että kielenkäyttäjät voivat silti kyetä viittaamaan menestyksekkäästi (esimerkiksi jalaviin ja vain jalaviin) jopa tällaisissa tilanteissa. Eksternalismin vastustajien on kiellettävä tämä. Tällainen kieltäminen näyttää kuitenkin vievän takaisin johonkin yhteisen käsitteen strategian tapaiseen: esimerkiksi väitteeseen, jonka mukaan Putnamin yksilömurteen sanan ”jalava” ekstensioon kuuluvat sekä jalavat että pyökit. Mutta olemme jo todenneet tämän strategian kestävämmäksi.¹⁵ Vaihtoehtoisesti voitaisiin ehkä esittää, että sana ei viittaa tällaisissa olosuhteissa lainkaan mihinkään – mutta tämä vaikuttaa liian radikaalilta väitteeltä, etenkin kun otetaan huomioon, kuinka yleisiä tämäntyyppiset tietämättömyyden tilanteet ovat.

Näyttää vain olevan tosiasia, että ihmiset kykenevät käyttämään sanoja viittaamaan, vaikka he ovatkin melko tietämättömiä, esimerkiksi kun he pyytävät lisätietoja viittauksen kohteesta. Esimerkiksi, jos Putnamin kaltainen tietämätön ky-

¹⁴ Tämä ei tarkoita absurdia väitettä, että emme ymmärtäisi omaa äidinkieltämme. Pikemminkin, ajatuksena on erottaa oman äidinkielen tavanomainen ymmärtäminen tai normaali kielikyky, kykyä käyttää sanoja keskustelussa ja viitata niillä menestyksellisesti, filosofian perinteisestä mutta epärealistisen vaativasta ajatuksesta kielen merkitysten kirjaimellisesta tietämisestä (missä merkitys on jotain, joka määrää viittauksen).

¹⁵ Joten mitä tapahtuu, jos asiantuntijoita ei ole, eikä ketään kenelle viittauksen voisi ”lykätä” – kuten sanan ”vesi” tapauksessa vuonna 1750? Tämä strategia tarkoittaa, että joko kukaan ei ymmärrä ilmaisua tai että myöhemmin on tapahduttava radikaali merkityksen muutos. Kumpikaan vaihtoehto ei ole houkutteleva.

syy: ”Miltä jalavan lehdet täsmällisemmin näyttävät?”, vaikuttaa uskottavalta, että ”jalava” viittaa tässä kysymyksessä menestyksekkäästi jalaviin ja vain jalaviin.

6. Kumoavat vastaesimerkit?

Jotkut kriitikot, esimerkiksi Unger (1983) ja Searle (1983, s. 239), näyttävät esittävän, että kausaalille viittaamisen teorialle on olemassa sen kumoavia vastaesimerkkejä. Tällainen kritiikki kuitenkin olettaa, että kausaalinen teoria on täysin yleinen teoria siitä, kuinka ilmaisut viittaavat. Kuitenkaan esimerkiksi Kripke, Putnam tai Devitt eivät ole koskaan väittäneet, että *kaikki* ilmaisut tai edes kaikki erisnimet viittasivat kausaalisen teorian kuvaamalla tavalla.

Uuden viittaamisen teorian edustajat ovat todenneet alusta asti, että jotkut viittaavat ilmaisut ovat tietyssä mielessä kuvaavia: esimerkiksi Kripke antoi esimerkkinä nimen ”Viiltäjä-Jack”,¹⁶ ja Devitt on maininnut esimerkkinä sanan ”pediatri”. Tarkemmin sanottuna kuvauksilla voi myös kausaalisen viittaamisen teorian mukaan olla olennainen merkitys joidenkin ilmaisujen *käyttönotossa*. (Edes tällaisessa tapauksessa viittaamisen lainaaminen ei kuitenkaan edellytä välttämättä kuvauksen välittämistä ilmaisun kanssa kielenkäyttäjältä toiselle.) Devitt (1981) on jopa systematisoinut tämän ja yleistänyt Donnellanin tunnetun erottelun kuvausten attributiivisen ja referentiaalisen käytön välillä kaikenlaisiin ilmaisuihin, mukaan lukien nimet. Tässä terminologiassa tyypilliset nimet kuten ”Aristoteles” ovat referentiaalisia, mutta esimerkiksi ”Viiltäjä-Jack” on attributiivinen nimi.

Siksi jotkut oletetut vastaesimerkit eivät voi kumota eksternalismia, joka väittää vain, että ilmaisun merkitys voi *joskus* ylittää sen, mikä on ”puhujan mielessä”, tai että *kaikki* viittaavat ilmaisut *eivät* ole synonyymisiä jonkin siihen liitetyn kuvauksen (tai kuvauksien kimpun) kanssa.

¹⁶ Kripke kuitenkin lisää: ”Mutta monissa tai useimmissa tapauksissa teesi [deskriptivismi] on mielestäni epätosi” (Kripke 1972/1980, s. 80).

7. Viittauksen epäonnistumiseen ja tyhjiin nimiin perustuva vastaväite

On toistuvasti esitetty, että semanttinen eksternalismi tai kausaalinen viittaamisen teoria ei pysty käsittelemään viittauksen epäonnistumista tai ”tyhjiä nimiä” (esim. Enc 1976, Nola 1980, Kroon 1985, Psillos 2000, s. 290; Niiniluoto 1999, s. 126; Bird 2000, s. 185; tämä vastaväite näyttää olevan erityisen suosittu tieteenfilosofien keskuudessa). Toisin sanoen on esitetty, että kausaalinen viittaamisen teoria ei kykene selittämään tapauksia, joissa on päädytty siihen johtopäätökseen, että tiettyjä postuloituja asioita ei ole lainkaan olemassa. Aikoinaan virheellisesti Merkuriuksen ja Auringon välille postuloitu planeetta *Vulkanus* ja *flogiston*, hypoteettinen palamisaine, ovat olleet suosittuja esimerkkejä. Järkeily etenee yleensä seuraavaan tapaan: Varmasti ne, jotka ottivat ensimmäistä kertaa käyttöön ei-viittaavan termin, olivat kausaalisisessa vuorovaikutukseen jonkin olemassa olevan kanssa, joka aiheutti sen ilmiön, jonka postuloidun asian oletettiin selitettävän. Esimerkiksi, nyt ollaan yksimielisiä siitä, että ”flogiston” ei viitannut mihinkään todelliseen. Mutta toki palamisessa oli läsnä jotain – nimittäin happea. Siksi, vastaväite jatkuu, jos kausaalinen viittaamisen teoria olisi tosi, sanan ”flogiston” pitäisi viitata happeen eikä olla vailla viittauksen kohdetta. Ja tämä on epäuskottavaa.

Tämä on kuitenkin liian hätiköity päätelmä. Ensiksikin, semanttisen eksternalismin kannattajat ovat perinteen varhaisimpien urauurtavien kirjoitusten jälkeen kyllä tarkastelleet paljonkin viittauksen epäonnistumisen ja tyhjien nimien kysymyksiä.¹⁷ Ja toiseksi, kun on kerran sallittu, että *jotkut* viittaavat ilmaisut todellakin ovat jossain mielessä kuvaavia tai ”attributiivisia” (ks. ed.) ja monien selkeimpien esimerkkien ei-viittavista ilmaisuista voidaan väittää olevan sellaisia, mikään ei estä eksternalistia selittämästä niiden mahdollista viittaamisen epäonnistumista aivan perinteisen deskriptivistisen mallin mukai-

¹⁷ Ks. esim. Donnellan 1974, Devitt 1981, Braun 1993, Salmon 1998, Reimer 2001.

sesti. Pitäisi oikeastaan olla aika selvää, että esimerkkien "Vulkanus" tai "flogiston" kaltaisia sanoja *ei* ole otettu käyttöön suoraan havaintoon perustuvassa vuorovaikutuksessa viittauksen kohteen kanssa. Siksi niiden täytyy olla otettu käyttöön kuvausten avulla (Devitt on nimittänyt tällaisia nimeämistä tapahtumia "epänormaaleiksi"). Nimen käyttöönoton kausaalishavaintopohjainen kuvaus koskee kausaalissa teoriassa vain havaittavia luonnollisia luokkia ja olioita, joiden kohdalla alkuperäisessä nimenantamistilanteessa on havaintoon perustuva yhteys oloon tai näytteisiin. Kausaalisen viittaamisen teorian kriitikot jättävät tämän toistuvasti huomiotta.

Ajatellaan esimerkiksi Kripken omaa alkuperäistä esimerkkiä "Viiltäjä-Jack", joka saatettiin Kripken mukaan ehkä ottaa käyttöön jonkin sen tapaisen kuvauksen avulla kuin "henkilö, joka on tehnyt kaikki nämä murhat tai suurimman osa niistä" (Kripke 1972/1980, s. 79). Jos kuitenkin kävisi ilmi, että jokaisen näistä murhista teki eri henkilö tai että ei ollut ollenkaan tapahtunut murhia, vaan että nämä kaikki olivat epätodennäköisiä onnettomuuksia, todennäköisesti pääteltäisiin, että "Viiltäjä-Jack" ei viittaakaan mihinkään todelliseen. Tämä kaikki on täysin yhteensopivaa jo Kripken alkuperäisen teorian kanssa.

Vaikka tyypilliseen nimen käyttöönottopahtumaan sisältyy havainto ja kausaalinen vuorovaikutus nimen kantajan kanssa, *kausaalinen ketju* on kripkeläisessä kausaalishistoriallisessa teoriassa ensisijaisesti kommunikaation ketju nimen aiempien ja myöhempien käyttäjien ja käyttäjien välillä, ja koskee ensisijaisesti viittaamisen lainaamista. Se ei edellytä, että nimen kantaja on välttämättä kausaalisen relaation osapuoli (jolloin sen olisi välttämättä oltava olemassa). Siksi tarkasteltu kriitikki perustuu kausaalisen teorian virheelliseen tulkintaan. Yhteenvetona voidaan todeta, että viittaamisen epäonnistuminen ja tyhjät nimet eivät ole erityisen vakava ongelma kausaalishistorialliselle teorialle (luonnollisista luokista ja viittaamisen epäonnistumisesta, ks. myös kohta 9 jäljempänä).

8. Vastakkaiseen suuntaan osoittavat ajatuskokeet

Unger (1983) on kehittänyt Putnamin Kaksoismaa-ajatuskokeesta kekseliäitä muunnelmia, jotka näyttäisivät tukevan päinvastaisia intuitioita.¹⁸ Monet niistä, ja varmaankin kiinnostavimmat, perustuvat radikaaleihin mutta huomaamatta tapahtuviin muutoksiin ympäristössä. Kuvitellaan esimerkiksi, että kaikki vesi (ts. H₂O) Maassa on korvattu huomaamatta yön aikana (esimerkiksi salaa teknologisesti ylivertaisten ulkoavaruudesta tulleiden vieraiden toimesta) XYZ:lla. Mikä olisi tällöin sanan "vesi" ekstensio täällä Maassa esimerkiksi 100 vuoden kuluttua?¹⁹ Kripken, Putnamin ja muiden (ts. kausaalisen viittaamisen teorian alkuperäisessä muodossaan) positiivisesta kuvasta näyttäisi seuraavan, että ekstensio olisi edelleen H₂O ja vain se. Intuitiivisesti tämä ei kuitenkaan vaikuta lainkaan selvältä: näyttää siltä, että "vesi" vaihtaisi ennemmin tai myöhemmin viittauksensa XYZ:aan (sellaisia skenaarioita kutsutaan kirjallisuudessa joskus "hitaan vaihdon" tapauksiksi).

Eksternalismia käsittelevässä kriittisessä kirjallisuudessa on tyypillistä keskittyä yksinomaan semanttisen eksternalismin ja kausaalisen viittaamisen teorian varhaisimpiin esityksiin. Ehkä tärkein kausaalishistoriallisen teorian jatkokehittely on kuitenkin Devittin ajatus "moninkertaisesta maadoittamisesta" (engl. 'multiple grounding'). Kausaalisen teorian varhaisista, luonnosmaisista muotoiluista näyttää todellakin seuraavan, että ilmaisun viittauksen kohde ei voi koskaan muuttua, kun se on kerran otettu käyttöön. Tämä on kuitenkin epäuskottavaa, kuten Evans pian (1973) huomautti. Devitt on esittänyt täsmennyksen, että sanan viittaamista ei määrää vain alkuperäinen nimeäminen tai "kaste", vaan että sana tulee yleensä moninkertaisesti "maadoitetuksi" kantajaansa sanan muissa käyttöyhteyksissä, jotka ovat olennaisesti samankaltaisia kuin nimeämi-

¹⁸ Myös esim. Bach viittaa niihin; ks. Bach 1987, 276–277; vrt. Bach 1998.

¹⁹ Tämä on oma esimerkkini, ei Ungerin esimerkki, mutta mielestäni se edustaa reilusti monien hänen skenaarioidensa perusajatusta.

nen; niihinkin sisältyy sanan soveltaminen kantajaansa suorassa havaintoon perustuvassa vuorovaikutuksessa sen kanssa (ks. Devitt 1974, 1981, 57–58; Devitt & Sterelny 1999, 75–76).²⁰ Tämä ajatus mahdollistaa myös viittaamisen muutoksen ja tekee mahdolliseksi vastata paitsi Evansin alkuperäiseen huoleen, myös useimpiin Ungerin oletettuihin vastaesimerkkeihin kausaalishistorialliselle teorialle (Unger 1983). Eksternalismin ja kausaalisen teorian kriitikoilla on taipumus jättää huomioidematta tämä tärkeä parannus teoriaan.

9. Vääränlaiset yleistyksen: *qua*-ongelma

Semanttista eksternalismia ja kausaalista viittaamisen teoriaa erityisesti yleisnimiin (esim. lajitermeihin ja luonnollisten luokkien termeihin) sovellettuna on usein kritisoitu seuraavasti: Papineau (1979), Dupre (1981), Crane (1991), Segal (2000) ja monet muut ovat huomauttaneet, että tietty näyte voi yleensä olla yhtä aikaa monen eri lajin tai luokan jäsen. Esimerkiksi tietty yksittäinen tiikeri on samanaikaisesti esimerkiksi indokiinantiikeri, tiikeri, kissaeläin, nisäkäs ja eläin sekä saalistaja ja raidallinen eläin. Miten yleinen termi, kuten ”tiikeri”, siis voidaan ottaa käyttöön? Jos se tapahtuu alkuperäisen nimenannon kautta vuorovaikutuksessa näytteen kanssa, kuten kausaalinen teoria näyttää esittävän, miten voidaan sulkea pois väärät yleistyksen? Miten viittaamisesta voi tulla määrätty? Tämä on niin kutsuttu *qua*-ongelma (ks. Devitt & Sterelny 1999, 72–75, 90–93).

Itse asiassa kausaalisen viittaamisen teorian puolustajien keskuudessa on kuitenkin jo pitkään tiedostettu, että varsinkin yleisnimien tapauksessa sanan käyttöönottoon on sisällyttävä jonkinlainen yleinen kuvaava sisältö (ks. esim. Sterelny 1983, Devitt & Sterelny 1987 ja 1999, ja Stanford & Kitcher 2000). Ja kuten Sankey huomauttaa, voidaan väittää, että tällaiset ku-

²⁰ Putnam (2001) kommentoi Devittin täsmennystä hyväksyvästi. Myös Kripke (1972/1980, s. 163) tunnustaa jonkin tälläntapaisen tarkennuksen tarpeen, mutta näyttäisi olleen ainakin vielä tuolloin tietämätön Devittin erityisestä ehdotuksesta.

vaukselliset elementit sisältyivät jo osana Putnamin alkuperäiseen selontekoon (Sankey 1994, s. 71). Oletetut kuvaukset ovat kuitenkin suhteellisen yleisiä eivätkä tarkoita luisumista takaisin deskriptivismiin.

Erityisesti Stanford ja Kitcher (2000) ovat kehittäneet ja parantaneet huomattavasti Putnamin alkuperäistä suppeaa selontekoa luonnollisten luokkien termien käyttöönnotosta. Karkeasti, heidän mallissaan luonnollisen luokan termin käyttöönnotossa on mukana ensinnäkin koko joukko näytteitä (ei vain yksi näyte), toiseksi myös joukko kontrastin tarjoavia vastaesimerkkejä jotka eivät oletetusti kuulu ao. luokkaan, sekä lopulta joi-tain luokkaan assosioituja yleisiä ominaisuuksia. Tämä hienostuneempi selonteko osoittaa, kuinka on mahdollista sulkea pois vääränlaiset yleistykset (ainakin monet niistä). Se osoittaa myös, kuinka näennäinen luonnollisen luokan termi voi epäonnistua viittaamaan mihinkään.

Stanfordin ja Kitcherin lähestymistavan mukaan uuden termin esittäjät ikään kuin haparoivat pimeässä: he näkevät joitakin havaittavia ominaisuuksia, jotka näyttävät liittyvän säännöllisesti toisiinsa, ja arvelevat, että ehkä joku taustalla oleva ominaisuus (tai "sisäinen rakenne")²¹ toimii yhteisenä tekijänä kaikkien näiden havaittujen ominaisuuksien syiden kokonaisuudessa. Tämä arvaus saattaa osoittautua virheelliseksi, jolloin termi voi epäonnistua viittaamaan yhtään mihinkään. Mutta jos arvaus osuu oikeaan, väärät yleistykset voidaan sulkea pois ja viittaaminen voidaan kiinnittää tarkoitettulla tavalla joukkoon asioita, jotka jakavat kyseisen taustalla olevan ominaisuuden, kuuluvat samaan lajiin jne.

Tällaisessa tilanteessa saattaa joskus jäädä määräytymättä, kuuluvatko jotkut rajatapaukset termin ekstensioon vai ei (mahdollisesti nk. "raskas vesi" eli D₂O, jonka semanttisen eksternalismin kriitikot muistavat toistuvasti mainita), ja sellaisten kohdalla saattaa jäädä tilaa myös puhtaasti sopimuksenvarai-

²¹ Tai historia, joka voi olla yhtä lailla "läpinäkymätön" sanan käyttöönottajalle: esimerkiksi biologisten lajien tapauksessa kehityslinja.

selle valinnalle, mutta tällä ei ole merkitystä peruskysymykselemme.²² "Moninkertaisella maadoituksella" (ks. ed.) voi myös olla roolinsa esitettävänä tällaisissa tapauksissa. Oli miten oli, vain pinnallisesti samanlaiset, mutta sisäisesti *radikaalisti* erilaiset oliot tai aineet (kuten esimerkiksi Putnamin ajatuskokeessa XYZ:n on sovittu olevan) eivät yksinkertaisesti kuulu saman termin ekstensioon, ja tämä on riittävää yleiselle argumentille semanttisen eksternalismin puolesta. Eksternalismi ei edellytä ekstension tarkkarajaisuutta varsinkaan alusta asti.

10. Kausaalinen deskriptivismi ja metalingvistinen deskriptivismi

Viittaamisen kuvausteoriat ovat menettäneet paljon suosioitaan Kripken ja muiden kritiikin seurauksena. Kuvausteorian tietty uusi muoto haluaa "palauttaa vanhan järjestyksen". Sen kekseliäs ajatus on jäljitellä kuvauksissaan uutta kausaalishistoriallista viittaamisen teoriaa; tästä syystä sitä kutsutaan nimellä "kausaalinen deskriptivismi". Tällaista kuvausteorian muunnelmaa ovat ehdottaneet esimerkiksi David Lewis (1984), Frederick Kroon (1987) ja Frank Jackson (1998), ja se näyttää nauttivan jonkin suuruisia suosioita. Kausaalisen deskriptivismin perusajatus voidaan ilmaista kaavamaisesti seuraavasti: puhujat assosioivat nimeen "N" kuvaukseen, jonka muoto on:

Olio joka on relaatiossa R minun nimen "N" nykyiseen käyttöni,

ja tämä kuvaus määrää nimen "N" viittauksen kohteen. Relatio R tässä on lainattu kilpailevasta ei-deskriptivistisestä (esim. kausaalista) viittaamisen teoriasta.

²² Hendry on kehittänyt paljon yksityiskohtaisempaa, erityisesti kemian historialliseen kehitykseen keskittyvää selontekoa siitä, kuinka tällaisia tilanteita tulisi tarkemmin analysoida (ks. esim. Hendry 2010). Hän argumentoi mielestäni varsin uskottavasti, että jopa raskaan veden tapauksessa on olemassa perusteltuja syitä sen laskemiseksi vedeksi ja että valinta ei ole ollut mielivaltainen.

Toista, jonkin verran samantapaista, viimeaikaista deskriptivismiin muunnelmaa, jota ovat esittäneet esimerkiksi Searle (1983), Bach (1987) ja Katz (1990, 1994), kutsutaan ”nominaleksi deskriptivismiksi” tai ”metalingvistiseksi deskriptivismiksi” (metalingvistinen deskriptivismi lasketaan toisinaan (esim. Kroon) kausaalisen deskriptivismiin yhdeksi erityiseksi muodoksi). Se on myös rakennettu sisään Chalmersin (2002) kaksiulotteisen semantiikan viitekehukseen. Metalingvistisen deskriptivismiin mukaan kuvaus, joka palvelee tarkoitusta erisnimen ”N” tapauksessa, on muodoltaan yksinkertaisesti:

Asia, johon ”N” viittaa.

Tällaisia deskriptivismiin uusia muunnelmia ehdottaneilla filosofeilla on saattanut olla mielessä moninaisia erilaisia filosofisia tavoitteita niiden esittämiselle. Tämä kirjoitus ei ole oikea paikka arvioida, ovatko he onnistuneet saavuttamaan osan tavoitteistaan tällaisten kausaalisten tai metalingvististen kuvauksen avulla.²³ Meidän eksternalismiin liittyvässä kontekstissamme ratkaiseva kysymys on, voidaanko kausaalisia tai metalingvistisiä kuvauksia käyttää pelastamaan internalismi – kuten usein näytettäisiin ajateltavan.

Heti aluksi on syytä todeta, että nämä strategiat ovat tosiasias-
 sassa ristiriidassa joidenkin muiden edellä käsiteltyjen vastausstrategioiden kanssa, esimerkiksi epätäydellisen ymmärtämisen strategian ja mahdollisesti myös yhteisen käsitteen strategian kanssa. Nimittäin, siinä missä jälkimmäiset asettavat huomattavan episteemisen taakan kielenkäyttäjälle, jotta tämä voisi viitata menestyksekkäästi, kausaalinen kuvaus tai metalingvistinen kuvaus tekee onnistuneesta viittaamisesta hämmästyttävän helppoa, jopa triviaalia.²⁴ Jotkut, kuten Searle ja Bach, vetoavat kaikkiin näihin strategioihin, mutta olisi johdonmukaisuuden nimissä ehdottomasti parempi olla tekemättä niin.

²³ Laajemmin tällaisista teorioista ja niiden ongelmista, ks. Raatikainen 2019; ks. myös Raatikainen 2006, 2009; Everett 2005.

²⁴ Tämän teeman tarkemmasta kehittelystä, ks. Raatikainen 2009, 2019.

Lisäksi näyttää siltä, että kausaalista ja metalingvistista deskriptivismiä esitetään usein vain *erisnimien* teorioiksi. Semanttinen eksternalismi on sitä vastoin ainakin yhtä paljon merkityksen ja viittaamisen teoria *yleisnimille* (ja erityisesti luonnollisten luokkien termeille). Siksi nämä uudet deskriptivismin muodot, niin ymmärrettyinä, ovat alusta alkaen jokseenkin voimattomia toimiakseen eksternalismia vastaan. Jos toisaalta kausaalinen tai metalingvistinen deskriptivismi on tarkoitettu myös yleisnimien teoriaksi, on kohdattava kysymys, onko niiden tarkoitus olla tällaisten termien *merkityksen* teorioita. Sillä eksternalismi on tietysti mitä suurimmassa määrin teoria *merkityksestä*: Putnamin iskulauseen mukaan ”merkitykset eivät ole päässä”. Mutta on kohtuullista sanoa, että etenkin yleisnimiin sovellettuna kausaalinen tai metalingvistinen deskriptivismi ovat varsin epäuskottavia ja ongelmallisia teorioina niiden *merkityksistä*.²⁵

Oletetaan seuraavassa kuitenkin ainoastaan, että kausaalista tai metalingvistista deskriptivismiä käytetään pelkästään teoriana siitä, mikä määrää viittauksen kohteen, ei merkityksen teoriana. Voimme siis kysyä, voidaanko niitä käyttää pelastamaan ainakin heikompi internalistinen teesi, jonka mukaan viittauksen määräävät kielen käyttäjän kapeat mielentilat. Vaikuttaa siltä, että ne eivät voi tehdä edes sitä. (Yksinkertaisuuden vuoksi tarkastelen tässä vain erisnimiä – mutta johtopäätös on selvästikin yleistettävissä myös yleisnimiin.)

Kuvitellaan siis, että sekä Oskari että kaksois-Oskari assosioivat kumpikin omaan nimen ”Aristoteles” esiintymäänsä ominaisuuden olla nimen ”Aristoteles” viittauksen kohde, kuten metalingvistinen deskriptivismi ehdottaa. Nyt tällainen Oskarin ajatus koskee oletettavasti meidän Maan Aristotelestamme (Aristoteles on nimen ”Aristoteles” viittauksen kohde hänen kieliyhteisössään), kun taas kaksois-Oskarin ajatus koskee kaksois-Aristotelesta, joka asui kerran Kaksoismaassa (kaksois-

²⁵ Enemmän tällaisista ongelmista, ks. esim. Raatikainen 2006, 2009, 2019; Everett 2005.

Aristoteles on nimen "Aristoteles" viitauksen kohde hänen kieliyhteisössään).²⁶ Niinpä tuloksena oleva mentaalinen tila (kuvauksen assosioinnista nimeen syntyvä tila) ei ilmeisestikään ole sama Oskarille ja kaksois-Oskarille, toisin sanoen, ei ole kapea, kuten vaadittiin.²⁷ Vastaava johtopäätös pätee, *mutatis mutandis*, kausaalille deskriptivismille. Näin ollen kausaalinen tai metalingvistinen deskriptivismi näyttävät olevan voimattomia aseina semanttista eksternalismia vastaan: niitä ei voida käyttää pelastamaan internalismi.

11. Johtopäätökset

Olemme tarkastelleet edellä suosituimpia ja vaikutusvaltaisimpia strategioita, joiden avulla on yritetty kumota semanttinen eksternalismi. Tarkemmassa tarkastelussa mikään niistä ei vaikuta erityisen vakuuttavalta. Mikään niistä ei ole onnistunut heikentämään eksternalismin uskottavuutta. Argumenteilla semanttisen eksternalismin puolesta on sitä vastoin huomattavaa voimaa. Vähintäänkin, jos joku haluaa välttää eksternalistisen johtopäätöksen, todistamisen taakka joidenkin muunlaisten, vakuuttavampien perustelujen esittämisessä on nyt eksternalismin vastustajalla.

Tampereen yliopisto

²⁶ Oletan että vaihtoehto, jonka mukaan "Aristoteles" viittaa sekä Oskarille että kaksois-Oskarille yksilömurteessa jotenkin disjunkttiivisesti sekä Aristoteleeseen että kaksois-Aristoteleeseen, on paitsi omasta mielestäni, myös lukijan mielestä räikeästi absurdi – ja voidaan jättää tarkastelun ulkopuolelle.

²⁷ Tässä on syytä palauttaa mieleen (Williamsonin) "kapean tilan" paranneltu määritelmä kohdan 2 lopusta.

Lähteet

- Bach, Kent (1987), *Thought and Reference*. Oxford: Oxford University Press.
- Bach, Kent (1998), "Content: wide and narrow", teoksessa E. Craig (toim.), *Routledge Encyclopedia of Philosophy*. London: Routledge.
- Bird, Alexander (2000), *Thomas Kuhn*. Chesman: Acumen.
- Braun, David (1993), "Empty names", *Noûs* 27, 449–469.
- Burge, Tyler (1979), "Individualism and the mental", *Midwest Studies in Philosophy* 4, 73–121.
- Burge, Tyler (1982), "Other bodies", teoksessa A. Woodfield (toim.), *Thought and Object: Essays on Intentionality*. Oxford: Oxford University Press, 97–120.
- Crane, Tim (1991), "All the difference in the world", *The Philosophical Quarterly* 41, 1–25.
- Crane, Tim (2001), *Elements of Mind*. Oxford: Oxford University Press.
- Devitt, Michael (1974), "Singular terms", *Journal of Philosophy* LXXI, 183–205.
- Devitt, Michael (1981), *Designation*. New York: Columbia University Press.
- Devitt, Michael (1990), "Meanings just ain't in the head", teoksessa G. Boolos (toim.), *Meaning and Method: Essays in Honor of Hilary Putnam*. Cambridge: Cambridge University Press, 79–104.
- Devitt, Michael (1997), *Realism and Truth*, 2. painos uusilla jälkisanoina (1. painos 1984; 2. painos 1991). Princeton: Princeton University Press.
- Devitt, Michael & Kim Sterelny (1987), *Language and Reality*. Oxford: Basil Blackwell.
- Devitt, Michael & Kim Sterelny (1999), *Language and Reality*, Second Edition. Oxford: Blackwell.
- Donnellan, Keith (1970), "Proper names and identifying descriptions", *Synthese* 21, 335–358. Julkaistu uudelleen teoksessa D. Davidson & G. Harman (toim.), *Semantics of Natural Language*, 356–79. Dordrecht: Reidel, 1972.
- Donnellan, Keith (1974), "Speaking of nothing", *Philosophical Review* 83, 3–31.
- Dupre, John (1981), "Natural kinds and biological taxa", *Philosophical Review* 90, 66–90.
- Enc, Berent (1976), "Reference of theoretical terms", *Noûs* 10, 261–282.
- Evans, Gareth (1973), "The causal theory of names", *Proceedings of the Aristotelian Society*, Suppl. vol. 47, 187–208.

- Everett, Anthony (2005), "Recent defenses of descriptivism", *Mind & Language* 20, 103–139.
- Farkas, Katalin (2006), "Semantic internalism and externalism", teoksessa E. Lepore & B.C. Smith (toim.) *The Oxford Handbook of Philosophy of Language*, Oxford: Oxford University Press, 323–40.
- Haukioja, Jussi (2017), "Internalism and externalism", teoksessa B. Hale, C. Wright & A. Miller (toim.) *A Companion to the Philosophy of Language*, 2nd edition, Vol. II. Oxford: Wiley Blackwell, 865–880.
- Hendry, Robin (2010), "The elements and conceptual change", teoksessa Helen Beebe & Nigel Sabbarton-Leary (toim.), *The Semantics and Metaphysics of Natural Kinds*. New York: Routledge, 137–158.
- Jackson, Frank (1998), "Reference and description revisited", *Philosophical Perspectives* 12, 201–218.
- Kallestrup, Jesper (2012), *Semantic Externalism*. London and New York: Routledge.
- Kripke, Saul (1972/1980), "Naming and Necessity", teoksessa D. Davidson & G. Harman (toim.), *Semantics of Natural Language*. Dordrecht: Reidel, 253–355 (1972). Julkaistu uudelleen kirjana uudella esipuheella ja lisäyksellä varustettuna: *Naming and Necessity*. Cambridge, MA: Harvard University Press (1980).
- Kripke, Saul (1986), "A problem in the theory of reference: the linguistic division of labor and the social character of naming", *Philosophy and Culture* (Proceedings of the XVIIth World Congress of Philosophy), Montreal: Editions Montmorency, 241–247.
- Kroon, Frederick (1985), "Theoretical terms and the causal view of reference", *Australasian Journal of Philosophy* 63, 143–166.
- Kroon, Frederick (1987), "Causal descriptivism", *Australasian Journal of Philosophy* 65, 1–17.
- Lewis, David (1984), "Putnam's paradox", *Australasian Journal of Philosophy* 62, 221–36.
- McCulloch, Gregory (1992), "The spirit of twin earth", *Analysis* 52: 168–174.
- McCulloch, Gregory (2003), *The Life of the Mind*. London, Routledge.
- Mellor, D. H. (1977), "Natural kinds", *British Journal of the Philosophy of Science* 28, 299–312.
- Nola, Robert (1980), "Fixing the reference of theoretical terms", *Philosophy of Science* 47, 505–531.
- Papineau, David (1979), *Theory and Meaning*. Oxford: Clarendon Press.

- Pessin, Andrew & Sanford Goldberg (toim.) (1996), *The Twin Earth Chronicles. Twenty Years of Reflection on Hilary Putnam's "The Meaning of 'Meaning'"*. New York: M.E. Sharpe.
- Putnam, Hilary (1975), "The Meaning of 'meaning'", teoksessa Keith Gunderson (toim.), *Language, Mind and Knowledge. Minnesota Studies in the Philosophy of Science VII*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1975, 131–193. Suomeksi "'Merkityksen' merkitys", teoksessa P. Raatikainen (toim.), *Ajattelu, kieli, merkitys*, Helsinki: Gaudeamus, 1997, 359–414.
- Putnam, Hilary (1994), "Why functionalism didn't work", teoksessa H. Putnam: *Words and Life*, Cambridge: Harvard University Press, 441–459.
- Putnam, Hilary (2001), "Reply to Michael Devitt", *Revue Internationale de Philosophie* 4/2001, No 218, 495–502.
- Raatikainen, Panu (2006), "Against causal descriptivism", *Mind & Society* Vol 5, No 1, 78–84.
- Raatikainen, Panu (2009), "Filosofiset teoriat viittaamisesta – mikä oli kysymys?", *Ajatus* 66, 127–139.
- Raatikainen, Panu (2010), "The semantic realism/anti-realism dispute and knowledge of meanings", *The Baltic International Yearbook of Cognition, Logic and Communication* Vol. 5, October 2010, 1–13.
- Raatikainen, Panu (2019), "Theories of reference: what was the question?", teoksessa A. Bianchi (toim.), *Language and Reality from a Naturalistic Perspective: Themes from Michael Devitt*. Springer. (Ilmestyy).
- Reimer, Marga (2001), "The problem of empty terms", *Australasian Journal of Philosophy* 79, 491–506.
- Salmon, Nathan (1998), "Nonexistence", *Noûs* 32, 277–319.
- Sankey, Howard (1994), *The Incommensurability Thesis*. Avebury: Aldershot.
- Searle, John (1983), *Intentionality: An Essay in the Philosophy of Mind*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Segal, Gabriel (2000), *A Slim Book About Narrow Content*, Cambridge MA: MIT Press.
- Segal, Gabriel (1999), "Twin Earth", teoksessa R.A. Wilson & F.C. Keil (toim.) *The MIT Encyclopedia of the Cognitive Sciences*. Cambridge, MA: MIT Press, 850–52.
- Smith, Basil (2013), "Internalism and externalism in the philosophy of mind and language", *Internet Encyclopedia of Philosophy*. <http://www.iep.utm.edu/int-ex-ml/>

- Stanley, Jason (1999), "Understanding, context-relativity, and the description theory", *Analysis* 59, 14–18.
- Sterelny, Kim (1983), "Natural kind terms", *Pacific Philosophical Quarterly* 64, 110–25.
- Unger, Peter (1983), "The causal theory of reference", *Philosophical Studies* 43, 1–45.
- Zemach, Eddy (1976), "Putnam's theory of reference of substance terms", *Journal of Philosophy* 73, 116–127.
- Williamson, Timothy (2006), "Can cognition be factorised into internal and external components?", teoksessa R. Stainton, (toim.), *Contemporary Debates in Cognitive Science*. Oxford: Blackwell, 291–306.